

Učiteljski TOVARIŠ.

List za šolo in dom.

Izhaja 1. in 15. vsakega meseca na celi poli. Cena mu je za celo leto 3 gold., za pol leta 1 gold. 50 kr. Spise in dopise prejema vredništvo; naročnino in oznanila pa prejema in razpošiljanje oskerbuje založništvo.

List 3. V Ljubljani, 1. februarja 1879.

Tečaj XIX.

Dobri sveti.

1. Više stališče!

Ni kmali na svetu tako neslane in perstene reči, kakor so oni naravoslovci in „modroslovci“, kateri človeka tako radi primerjajo z živalijo ali ga po knjigah stavijo celo v eno versto z nemo in neumno živino. Kako mora vendar stresti blagega in istinito olikanega človeka, ako zagleda med opicami, netopirji, medvedi, krastačami in kačami i. t. d. vversteno tudi svojo vzvišeno podobo! Kako usmiljenja vredni so pisarji, kateri, popisovaje človeške lastnosti in potrebe, se vidno trudijo, da bi pri popisu izpustili ravno to, kar je prava in najpoglavitnejša reč! Poyssod tavajo okrog, le ob pravo se nočejo zadeti. Kar je nižega perstenega in minljivega pri človeku prav hlastno popisujejo, pakazati pa in osvetiti to, kar ostane še unkraj groba, kar je večno ter naravnost imenovati n. pr. neumerjočo dušo, kerščanske čednost, večno plačilo in kazen neskončno Pravičnega i. t. d. jih je menda sram. Sram menda tudi imenovati le Boga neskončno dobrotljivega Stvarnika, ker jim vse dela le „die Natur!“

Kako nizko je tako mišljenje! Po eni strani, skor ne morejo prehlaliti človeških del in umetnij, splošnega napredka, po drugi strani pa človeka — podobo Božjo! — tako globoko tlačijo in ponižujejo. Sad pa nekoliko spoznavajo, drevo pa terdovratno taje; nekteri že očitno, nekteri bolj skrito.

Kako nizko stališče n. pr. si je pač zbral, kdor hoče pod določnim napisom „človeške potrebe“ popisovati le samo telesne potrebščine, ktere navadno z eno besedo imenujemo „kruh“; če dušnih pa še v misel ne

jemlje! Neobhódno potrebno bi bilo v takem sestavku še razpravljati — na prvem mestu — take-le misli: „Was ist das Bedürfniss der Seele? — Streben ist Leben! — das Reich des ewig Schönen — ali pa das Herz des Menschen ruht nicht, bis es in Gott die Ruhe findet i. t. d.“ Kajti če se le ena stran in sicer nižja stran človeških potreb mladini razklada, bode prišlo „kruhoborstvo“ še bolj v kredit, kakor je že. Ako nauk na tako nizkem stališči ostane, kaj si bode mislila nadepolna mladina? Kakošne nazore, „ideale“ in sklepe si mora delati, ako se ji misel v glavo vtepa, da se vse godi le za ljubi kruhek; in da, ko bi ga že ljudje imeli pripravljenega, bi živeli kakor živali v lenobi in toposti! Učitelji in stariši bi berzkone učili le za „kruh“; pesniki bi pesnikovali le za prodaj; slikarji slikali za denar; politikarji bi politikovali le zato in tako, da bi imeli boljši kruh in večo zložnost; in tako zvani veleumi (ženiji) bi šli znabiti takrat kaj novega iznajdit, ko bi je lakot in sila primorala! Kako nizko! In še hujše posledice bi se dale izpeljati, ko bi bile le telesne potrebščine tako merodajne. Kaj bi bili potem tatovi, goljufi, sleparji i. t. d.!

Da se na tem stališči lahko pride do šemastega stavka: „dass wir im Auesserlichen bequemer leben und mehr sinnliches Vergnügen als das Thier geniessen können“, to je verjetno, ali kako je po tej poti mogoče priti do „Sittlichkeit“, če se tudi postavna polovica „religiös“ izpusti, tega ne umemo.

Tedaj princip, stališče nam bódi sploh všeč! Če se v resnici Vogta in njegovih priveržencev ogiblremo; naj bo zmiraj velik in debel zid med živalimi in človekom, kadar podučujemo! Vse naj se opušča, kar bi imelo o očeh izvedave mladine poniževati vzvišeno čast človeško! Pri živalih n. pr. ne rabiti po tuji šegi lepega imena „oča“ ali „mati“, in mnogih družih nepristojnih izrazov ter sploh ničesar, kar bi utegnilo mladini spodtakljivo biti: človeku naj se da, kar je človeškega, živalim in rastlinam, kar je živalskega in rastlinskega; mnogo pa naj ostane s plaščem svete sramožljivosti zakrita skrivnost — saj ni, da bi vsi vse vedeli — da se tako ohrani blago vzvišeno čutilo! Pade tako lahko, vzviša se tako težko! Ranjeno serce se teže zaceli, kakor ranjena pljuča. —

Naj še spregovorim besedico v čast ljubim otročičem. Kolikor bolj jih bomo ljubili, in kolikor više cenili, toliko zdatniša bo naša odgoja in vse naše prizadevanje pri njih.

Čeravno je mali otročiček zelo slabotna stvar, da se res mora smiliti rahločutnemu človeku, kadar ga sliši glasno jokati v zibeli ležečega, ali kje na poti čepečega, ko si sirotek sam ne more pomagati in mu drugi ne pridejo dovelj hitro na pomoč; vendar tako hudo še ni, da bi bil slabši, nego živalica ali še bolj milovanja vreden, nego mladiči, ki imajo krempeljce, kopita, rožičke in ostre zobe za brambo. Za orožje

je še čas, naj pred šolo dostane! — Vemo, da se taka misel v mnogih knjigah bere, ali vse jedno je dolgočasna in ravno zavoljo tega še dolgočasniša; kajti memogrede bodi omenjeno, da oni, ki bi hotel ogromni nemški literaturi v kateri stroki koli še kaj zdatnega pridejati, bi si moral drugač ostrejšo pero ošpičiti, in kdor bi hotel morju nemškega slovstva še kaj priliti, ne bi smel po kapljici zajemati, sicer bi se očitelo: da lačna vrana sito pita! Poleg tega pa ravno mnoge nemške knjige ljubeznjivosti malega otroka tako lepo, tako vzvišeno popisujejo, da se človek kaj na rajsko veselje spominja, na angeljsko čast — in kaj lahko pozabi živalskega brambovstva.

Čast in hvala nebeškemu Očetu, ki je za tisoče in milijone otročičev že naprej tako ljubeznjivo poskerbel. Kajti med stariši in otroci je pripel neko tako nežno, pa vendar tako terdno vez, ktere niso še le človeške roke spletle in ne še le človeške gmotne potrebščine za njo gradiva nabirale; ktera ni odvisna od časnih sprememb, marveč se nahaja v bogatinovi palači in v siromakovi koči. Ta vez je terdno pripeta na dva deržaja. Na eni strani je dal modri in dobri Stvarnik vsim malim neko nepopisljivo ljubeznjivost, ktera si na prvi pogled pridobi toliko prijateljev, dobrotnikov in podpornikov, toliko postrežljivih rok, da bi mu nikakoršno orožje tako ne pomagalo. O že iz jasnih očesic malega otroka nam tako lepo naproti sije — izrecimo brez straha lepo besedo — duša njegova! „Kar nedolžno serčice otrokovo napolnuje, gotovo ni drugega, kakor zadnji ostanki tistega miru in veselja, ki sta ga prva človeka tako srečna vživala v raji. Poglej oko otrokovo, če te ne spominja precej po stvarjenji novovstvarjenega Adama; premisli njegovo nagnjenost in zaupljivost do očeta in mater, če ni to istinita podoba one lepe zveze, v kateri sta bila prva človeka s svojim dobrotljivim Stvarnikom?“ Zato se tako radi sami spominjamo na svoja prva leta, zato je od nekdanj znamenje blagega srca, če je kdo rad med otroci in kako veličastna je podoba: „Jezus med malimi!“

Slavni profesor dr. E. Heis, eden naj učenejših zvezdoznancev in matematikarjev (kterega celo kolegi tako čislajo, da je njegova zbirka računskih nalog že 50. natis doživela) je rekel: „Tri strasti imam: otroke, cvetice in zvezde. Lepšega za me ni, kakor je nedolžnega otroka oko, v katerem se ne bó odseva; kakor poljá oko, cvetlica; kakor nebá oko, zvezda!“

Po drugi strani je pa tudi ljubi Bog starišem v serce zasadil ljubezen do otrok. Kdo bi bil v stanu dopovedati, kaj očetova ljubezen, kaj materna stori za otroke! „Kdo izmed vas prosi svojega očeta kruha in bo dobil od njega kamen?“ je poprašal Zveličar jude, kakor bi bil hotel reči, da kaj tacega se pač nikjer ne zgodi — tudi med judi ne!

Potem takem že smemo reči, da je dovelj skerbjeno za otročiče,

če le zanikernost starišev ni prevelika. Da bi le še mi prav spoznali dragocenost zaklada, ki se odgojiteljskim rokam izroča, in da spoznavši vrednost otročje nedolžnosti in sreče bi si vsi vse prizadjali, da se jim hrani in množi ta rajska sreča! — da bi sleherni prejel dvojno spričalo: zrelosti za časno srečo pa — zrelosti za večno!

Na tem vzvišenem stališči naj bi ostali vsi, kateri pišejo in delajo za mladino!

x-y.

Juri Kobe Sodevski.

„Nek dan me srečajo otroci na poti v šolo idoči, in se z mano spusté v pogovor. Kaj bote dans v šoli imeli? — jih poprašam. „Sproch-lehre“ mi eden odgovori. Nekteri zmed vas ste že precej veliki — velim jaz na dalje — zna kdo od vas, kako da se živi plot sadí, drevesa cepijo i. t. d.? Oj! tega se nič ne učimo v šoli — mi otroci smejoč odgovorijo. Mili Bog! — si mislim — vsakdo se uči svojega zanata, samo za kmeta ni ne šole ne uka. Kakor vidi sin delati očeta, tako dela tudi on, in ostane pri navadnem obdelovanji zemlje, kot ptica pri narejanji gnjezda. To je krivo, da kmetijstvo pri nas tako kukavo napreduje; sadjoreja se v nekterih krajih na Dolenskem na višji stop nikakor popeti nemore, nastor milemu našemu podnebjú“. Tako piše Kobe v Novic. l. 1852 l. 18 v sestavku: „Kakošna knjiga je nam na kmetih sadaj naj bolj potrebna?“ in prosi naposled: „Dajte nam v roke knjigo od kmetijstva, pisano poljudno na kratko, ki bo jedro vsega potrebnega zapopadla! Bila bi nam učenikom pri takim podučevanju za vodnika, odrašenim in nedeljskim šolarjem za čitanko, slednemu kmetovavcu pa za ročne bukve“. — To se je bilo storilo, in jako marljivo so se bili jeli po Kranjskem tedaj pečati s kmetijstvom, posebej s sadje-, vino-, svilorejo i. t. d., kar je pa sedaj spet pojenjalo, gotovo ne na hvalo ljudski šoli!

Imel je Kobe brata, kojemu je bilo ime Marko, in ta je znal mnogo lepih narodnih pesni, ktere je menda po njem zapisoval Jure ter priobčeval v že omenjenem letniku, kjer se pod naslovom: „Narodna pesmica iz Poljan od Kupe“ nahajajo na pr.: Tičica zove ljubico (l. 13); Materin svet (l. 16); Brata prošnja (l. 23); Volitva (l. 16); Drobní kluči (l. 30); Janko mlad junak (l. 35); Poljski blagoslov (l. 49); Tri junaške tuge (l. 51); Svekarve (moževe matere) tolažba (l. 61). — K pesmici „Poljski blagoslov“ pisatelj opominja: „Naš slavni Anastazi Grün meni, da v celi Koritkovi zberki ta pesmica naj bolj slovansko serce in slovansko mišljenje razodeva. Zatorej jo častitim bravcem podamo, osobito ker je v rečeni zbirki (IV. 86.) zmotljivo natisnjena“. Glasi se: